

Rued Langgaard: Symfoni nr. 9 “Fra Dronning Dagens By” (BVN 282)

Kritisk førsteudgave ved Bendt Viinholt Nielsen

Kilder og kritisk beretning

Kilder

A. Partitur. Autograf

B. Partiturfragment sats II

C. Skitser

D. Orkesterstemmer benyttet ved uropførelsen 1943

A. Partitur. Autograf

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,1 (mu 7902.1770). Proveniens: Danmarks Radios nodebibliotek 1942; Det Kongelige Bibliotek 1979.

Autograf. Renskrift med blæk (passager i sats I og IV er først noteret forsigtigt med blyant og derefter trukket op med blæk, uden at blyantsskriften efterfølgende er blevet udraderet). Dirigentnotater med blå og rød farvestift samt blyant i Launy Grøndahls hånd.

Titel: *Fra Dronning Dagens By / Symfoni No 9 / for / Orkester / af / Rued Langgaard / Partitur / Komp. Efteraar 1942 i Ribe.* – Titelbladet for oven påtegnet med blyant: 4408 [= registreringsnummeret i DRs nodebibliotek]

Dateringer: sats I, titelsiden for neden: *Komp. og instr. paabegyndt Troense Juli 1942. Instr. sluttet Novbr. 1942 i Ribe* – første nodeside (s. 1) for neden: *3/7 42.* – efter I (s. 71): *11 Novbr. 42 Ribe* – sats II til slut (s. 92): *16/11. 42 Ribe* – sats III til slut (s. 101): *Instrumenteret d 17/11 42. Ribe. Spillet paa Orglet i Domkirken ved Riberhus Slotsbankes Indvielse d. 14/6 42* – sats IV til slut (s. 145): *26/11 42 Ribe*
90 blade, 34,5 × 27 cm; 151 beskrevne sider; uindbundet. Hver af de fire satser udgør en separat enhed med selvstændig titelside med satstitel og motto (sats IV dog uden motto); satsernes omfang er: 38 + 14 + 8 + 28 blade, det hele er indlagt i et nodepapiromslag, hvis første side rummer værkets titel.

Papirtype: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer), undtagen blad 36-37: *K.U.V. Beethoven Papier Nr. 39. (30 Linien)* og blad 40, 53, 54, 61, 62 og 89 (= omslag til sats II, III og IV): *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 systemer)

Indhold og paginering:

(titelside), (1 side med RLs blyantsnotater vedr. prøvecifre, stemmer og spilletid),

(titelside sats I med motto og datering),

1-71 = *I Dronning Dagmar sejler til Ribe*, (4 blanke sider),

(titelside sats II med motto), (1 blank side),

72-92 = *II Dansen paa Riberhus*, (5 blanke sider),

(titelside sats III med motto), (1 blank side),

93-101 = *III Ribe Domkirke*, (5 blanke sider),

(titelside sats IV), (1 blank side),

102-145 = *IV Fortids brusende Livsløb*, (12 blanke sider)

Påskrifter: Efter hver sats er angivet spilletid med blyant i RLs håndskrift: *10 Min, c 5 Min, 5 Min og 6 Min* [i alt ca. 26 min.] – på s. 145 findes Launy Grøndahls påtegning med blyant: *1' Opførelse / Launy Grøndahl / 31' 5' 1943*

Kommentar.

Sats I-III er forsynet med mottoer efter danske folkeviser (gengivet og kommenteret i denne udgivelses forord). En del af sats II (s. 85 og 89-91) og af sats IV (s. 124-131) er gentagelser, som er nødtørftigt noteret med henvisning til 'første gang' (*come sopra pag...*). Komponistens blækrenskrift indbefatter udraderinger og ændringer her og der, men der kan i øvrigt kun iagttages ganske få deciderede rettelser i den renskrevne notetekst (fx s. 74). I sats III s. 99 og 101 findes blyantsrettelser, som må tilskrives komponisten og på sidstnævnte side er tempoangivelsen *Largo* tilføjet med komponistens håndskrift. RL indleverede partituret til Statsradiofonien (Danmarks Radio) umiddelbart efter fuldførelsen, og der er intet, der tyder på, at han efterfølgende har foretaget korrektioner eller tilføjelser i manuskriptet. En lang række manglende fortegn og orienteringsfortegn, som er tilføjet med blå farvestift, navnlig i sats I, hidrører utvivlsomt fra dirigenten Launy Grøndahl, hvis tilføjelser med forskellige skriveredskaber præger partituret. Disse fortegn fandtes i partituret, da stemmerne (kilde **D**) blev udskrevet i foråret 1943. I forbindelse med indstudering og opførelse tilkom en række dynamiske angivelser og andre notater, som er indført i partituret (og for en stor dels vedkommende også i stemmerne kilde **D**) med Launy Grøndahls håndskrift. Partituret indgik efter uropførelsen i Statsradiofoniens nodebibliotek, idet det var almindelig praksis, at komponisten overdrog ejendomsretten til partituret til Statsradiofonien, når radioen havde bekostet stemmeudskrivningen.

B. Partiturfragment sats II

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,2 [blad 7]. Autograf. Renskrift med blæk. Overskrift: 2. [i.e. sats II]; en udraderet og overstreget blyantoverskrift lyder: [...?] *katedralen* [?] Udateret.

1 blad, 34,5 × 27 cm; 2 beskrevne sider, pagineret 72-73.

Papirtype: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer).

Indhold: Sats II t. 3-11 med begyndelsestempoet *Tempo di minuetto*.

Kommentar.

Påbegyndt renskrift af sats II, som må være kasseret af RL, fordi de to indledende takter mangler. Det pågældende nodeark (2 blade) blev efterfølgende 'vendt om' og genbrugt som omslag for kilde **C** af hvilken det i dag udgør blad 1+7.

C. Skitser

Det Kongelige Bibliotek. Rued Langgaards Samling, RLS 24,2. Autograf. Blæk og blyant.

Titel: [...] / *Rued Langgaard / Symfoni No 9. / Skitser / Ribe Efteraar 1942 / Orkesterpartituren* [sic] / *tilhører Statsradiofinien* [sic!] – for oven en blyantspåskrift: *Partituret* [udraderet: *afs 28/11 42 til Statsrad[iofonien] med et Brev til [Programredaktør Kai Aage] Bruun og et til [Musikchef Peder] Gram*]

Omslag med 5 indlagte blade, i alt 7 blade, 34,5 × 27 cm; 10 beskrevne, upaginerede sider.

Papirtype: blad 1, 3-5, 7: *W.H. Nr. 7. F. 20* (20 systemer); blad 2: *W.H. Nr. 3. F. 12* (12 systemer); blad 6: ubetegnet (12 systemer)

Indhold:

Omslag [blad 1]: titelside, 1 side med påskrift uden relation til nærværende værk; [blad 7]: kilde **B**

1. [blad 2-3]: Skitser til sats I (noteret på 2 systemer)

Overskrift: *Symfoni (1)*

Dateret ved begyndelsen: *3/7 42 Troense* – til slut: *7 Sept 42 Ribe*

Indeholder også titelpåskrift vedr. strygekvartet nr. 5 og et skitsefragment (5 t.) til motetten *Ophøj dig Gud*.

2. [blad 4 + blad 5r]: Skitser til sats IV (noteret på 2 systemer)

Overskrift: *IV*

Dateret til slut: *29/9 42 Ribe*

3. [blad 6r + blad 5v]: Skitser til sats II (noteret på 2 systemer; begynder blad 6r og fortsætter 5v)

Overskrifter: *No 2 – Symfoni – Scherzo (2) Polonæse*

Dateret til slut: *Ribe 8/10 42*

Indeholder blad 6r også begyndelsen (9 t.) af skitse til ikke benyttet, langsom sats betegnet *Andante (3)*; blad 6v rummer overstreget påskrift vedrørende flere værker uden relation til symfonien.

Kommentar.

Sats III er ikke indeholdt i skitsen, idet denne sats er en orkestreret version af orgelkompositionen *Fantasi over "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg"* (BVN 280), hvortil der foreligger en renskrift (RLS 90,28), et fragment (RLS 90,30) samt en skitse (RLS 28,3).

D. Orkesterstemmer benyttet ved uropførelsen 1943

Danmarks Radios nodearkiv nr. 4408. Afskrift; usigneret [Max Baltz samt strygerdubletter i ukendt håndskrift]

Titel: ... / *Symfoni No 9 / af / Rued Langgaard*

Påstemplet på titelsiden: *Statsradiofoniens Nodearkiv / Radiohuset, København + registreringsnr. 4408.*

Stemmesættet omfatter 17 blæserstemmer, timpani, 3 slagtojsstemmer, orgel + strygere (6 5 4 3 3)

Kommentar.

Stemmer blev udfærdiget på foranledning af Statsradiofonien (Danmarks Radio) i foråret 1943.

Nodeskriverens identitet fremgår ikke af kilden, men nævnes i korrespondancen mellem RL og Statsradiofonien (nu i DRs arkiv). Dubletstemmerne er udført af en anden, ubekendt nodeskriver. Launy Grøndahls håndskrift ses i mange stemmer, idet han har tilføjet og justeret en række dynamiske angivelser med blyant og farvestift. Musikerdateringer i stemmerne godtgør at materialet blev anvendt ved uropførelsen 31.5.1943 og ved flere andre lejligheder i 1940'erne og 50'erne.

Redaktionsgrundlag

Udgaven er baseret på værkets hovedkilde, det renskrevne autografpartitur (kilde **A**) inklusive komponistens ganske få egenhændige rettelser og tilføjelser i dette manuskript. De foreliggende skitser m.v. (kilde **B-C**) er inddraget hvor der har kunnet konstateres mangler eller uklare detaljer i hovedkilden. Stemmesættet (kilde **D**) er uden selvstændig kildeværdi i forhold til udgaven.

Retningslinjer for udgaven

Udgiverens tilføjelser og rettelser er typografisk markeret i partituret ved hjælp af skarpe parenteser; tilføjede buer er dog angivet med brudt streg og bueændringer som en kombination af hel og brudt streg. Orienteringsfortegn i runde parenteser skyldes udgiveren. Faste fortegn for klarinetter er tilføjet af udgiveren. Redaktionelle kommentarer samt oplysninger om forhold, der ikke er typografisk markeret i udgaven, findes i noteapparatet.

Der er foretaget stiltiende komplettering for så vidt angår manglende triol- og sekstolangivelser og fejlanbragte eller manglende nodepunkteringer. Justering af uegalt placerede foredragsbetegnelser, dynamiske angivelser samt spilletekniske anvisninger er i almindelighed foretaget uden videre. Manglende bueafslutning efter sideskift i hovedkilden er stiltiende tilføjet. Overflødige gentagelser af faste fortegn er udeladt uden dokumentation.

Passager der gentages, er gensidigt, redaktionelt kompletteret og notationsmæssigt egaliseret. Det drejer sig om nedennævnte passager. Komplettering og egaliseringen omfatter ikke de anførte varianter.

Sats I

t. 8-84 = 255-331

Variierende instrumentation findes i de parallelle passager t. 8-26 og t. 255-273

t. 85-104 = 121-140 = 332-351 = 368-387

Disse 20 takter optræder i gentagelserne i delvis transponeret form. Der forekommer ubetydelige, og i enkelte tilfælde måske tilfældige, instrumentationsmæssige variationer. Eksempelvis er der noteret pause i fl 1-2 i t. 341, mens instrumenterne spiller unisont med *picc* i paralleltakterne 94, 130 og 377. Det er desuden påfaldende, at pauketrillen i t. 99-100, 135-136 og 382-383 ikke forefindes tredje gang, t. 346-347 (der er ikke noteret pause i disse to takter, så den manglende trille kan være en forglemmelse fra komponistens side; fraværet af pauseangivelser er dog ikke i sig selv et klart indicium for en forglemmelse, eftersom tacet-passager af en vis længde oftest står som tomme takter i kilden). Endelig bemærkes en modstridende dynamisk angivelser i *tb*, der i t. 378 har *mf* mod *f* de tre foregående gange

t. 105-120 = 352-367

t. 141-207 = 388-454

Gentagelsen er transponeret. *Cl* medvirker i t. 141, men ikke i t. 388 (jfr. ombytning af *ob*- og *cl*-stemmer i de umiddelbart foregående takter); *timp* spiller ikke i t. 207, men i t. 454. Et *tutti-diminuendo* i passagen t. 141-144 (begyndende t. 140) findes ikke t. 387-391, måske med overlæg, jfr. at *timp* har *mf* i t. 145 mod *f* i t. 392

Sats II

t. 3-26 = 43-66 = 79-101

Instrumentation og dynamik i t. 3-4 ændres i t. 43-44 / 79-80

t. 31-42 = 67-78

Sats IV

t. 1-61 = 154-214

I t. 1-5 / 154-158 findes divergerende rytmik, dynamik og instrumentation. Passagen t. 159-212 er noteret af *RL* med en henvisning til t. 6-59, idet han dog gentager *vl I*-stemmen til orientering. Der er enkelte varianter i denne gentagelse af violinstemmen; disse er anført i noteapparatet nedenfor

t. 62-80 = 215-233 (transponeret)

t. 81-118 = 234-271 (transponeret og med instrumentationsændringer samt nogle få varianter vedr. dynamik og accentuering, som er bibeholdt i udgaven uden gensidig komplettering)

Særlige redaktionelle problemer

Manglende angivelser af dynamik i sats I

Sats I er stedvis mangelfuld, hvad angår dynamiske angivelser fra *RLs* hånd. Det drejer sig navnlig om passagerne t. 41-63 (og gentagelsen t. 288 ff.), t. 105-113 (gentaget t. 352 ff.), t. 174-177 (gentaget t. 421 ff.) og t. 211-221. I disse passager og enkelte andre steder i satsen har dirigenten Launy Grøndahl bidraget til partituret med 'manglende' dynamiske angivelser. Grøndahl dirigerede uropførelsen af symfonien i radioen den 31. maj 1943. Langgaard var til stede under prøveforløb og uropførelse, og dirigent og komponist har altså haft god lejlighed til at drøfte detaljer om værkets udførelse. Partituret synes at afspejle, at der fandt en afklaring om udførelsmæssige problemer sted under prøveforløbet. Man bemærker således, at Grøndahl ved sine første gennemlæsninger af partituret har sat spørgsmålstegn eller skrevet noter som "*f* eller *p*" – "Nuance?" på de steder, hvor han var i tvivl om styrkegraden eller fandt, at der manglede et crescendo eller diminuendo. Senere er notater og løse forslag blevet annulleret ved overstregning eller udradering og erstattet af eksakte angivelser, som Grøndahl har noteret med farvestift eller blyant i partituret. Grøndahl fjøede også egenhændigt de mest nødvendige af de nye dynamiske angivelser ind i orkesterstemmerne (**D**). Hans komplettering er altså efter al sandsynlighed blevet til i samråd med komponisten og må følgelig tillægges en vis autenticitet. Udgiveren har taget kritisk stilling til Grøndahls tilføjelser og adopteret visse af dem på redaktionelt niveau, dvs. med anvendelse af skarpe parenteser. Der argumenteres for hver enkelt af disse tilføjelser i noteapparatet nedenfor.

Sats IV har også ret få dynamiske angivelser fra komponistens hånd, men her har Grøndahl ikke fundet det fornødent at komplettere dynamikken, med undtagelse af ét sted, nemlig et tilføjet *subito-p* i hele orkestret i t. 13, som dog forekommer umotiveret uden et efterfølgende *cresc.* eller *f*, og som udgiveren

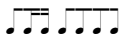
derfor ikke har fundet noget belæg for at optage i udgaven. I nogle af orkesterstemmerne (**D**) er der angivet et *f* allerede i t. 14, men dette *f* er efterfølgende atter blevet annulleret ved overstregning eller udradering.

I noteapparatet findes en komplet registrering af signifikante tilføjelser og ændringer, som er indføjet med Grøndahls hånd i hele partituret, herunder også "kapelmestrerkorrektioner" og lignende, som ikke er relevante i forbindelse med udgaven, men som i betragtning af værkets tidlige opførelseshistorie kan have en særlig interesse.

Uregelmæssige marcato-angivelser i sats I

Man kan konstatere, at RL anbringer marcatoangivelser i blæserne på en uregelmæssig måde, især når disse angivelser relaterer til marcato i strygerne. I romantiske partiturer er det ofte sådan, at et strygermarcato ikke modsvares af marcato i unisone eller oktaverede træblæserstemmer. Der opstår imidlertid tvivl, når RL bringer enkelte, øjensynlig tilfældigt anbragte marcatoangivelser i blæserstemmerne. I sats I t. 15 er det eksempelvis tonen gis som accentueres i vl I-II samt i fl og cl. I t. 25 er der marcato i strygerne, men derud over kun i fl, ob og cor – menes der *tutti* marcato her? RLs intentioner kan altså være vanskelige at aflæse og kan veksle fra sted til sted, hvorfor udgiveren har udvist forsigtighed i forbindelse med kompletteringen.

Inkonsekvente staccato-angivelser i sats II

RLs staccatoangivelser i den gentagne strygerfigur er mangelfulde og inkonsekvente. I skitsen kilde **C** anfører RL tydeligvis stacc. på alle 7 noder i den første takt med denne figur (t. 3). I kilde **B**, som er en tidlig renskrift af t. 3-11, er intentionen ligeledes tydelig, idet der i de to første takter (t. 3-4) er anført enslydende stacc. på node 1 samt 5, 6 og 7. I hovedkilden, kilde **A**, sløres billedet imidlertid. Der er ikke tvivl om node 5, 6 og 7, der i mange takter med denne rytme er de eneste noder med stacc., mens node 1 og 4 kun undtagelsesvis er forsynet med en prik. Stacc. på node 1 forekommer således kun én gang, nemlig i t. 3, mens node 4 kun ses med stacc. i t. 23, 27 og 43, de to sidste gange udelukkende i vl I. Kilde **B** 'supplerer' her med stacc. på node 4 i t.10 (kun i vl I). Udgiveren lægger vægt på de spredte stacc.-angivelser, der trods alt findes på node 1 og 4 og tolker situationen således, at der skal være stacc. på node 1 og 4 samt naturligvis på node 5, 6, 7. Dette støttes af det i t. 5 angivne *sempre stacc.*, den eneste angivelse af denne art, der findes fra RLs hånd i satsen (findes kun i kilde **A**). Inkonsekvenserne i **A** kan afspejle ubeslutsomhed fra komponistens side, og en alternativ tolkning med støtte i den utvetydige notation i kilde **B** t. 3-4 kunne derfor være, at kun node 1 samt 5, 6 og 7 bør forsynes med stacc.

Det er i øvrigt påfaldende, at paralleltakterne 19, 59 og 94 alle tre gange er noteret uden stacc. i vl I, II og vla (node 1-2) og i ob og fg (node 1-2), jfr. noteret stacc. i blæserne t. 21, 61 og 96. Ligeledes ville man måske forvente stacc. i takterne 25, 65 og 100 på node 1 i vl I, II og vla, men alle tre steder findes stacc. kun på node 2.

Noter

Ud over redaktionelle kommentarer i relation til hovedkildeteksten i **A** omfatter noteapparatet

- alle tilføjelser og ændringer vedr. dynamik og tempo foretaget i hovedkilden af Launy Grøndahl (LG); det begrundes, hvis LGs forslag er taget redaktionelt til følge i udgaven
- varianter i kilde **B** (som kun omfatter sats II t. 3-11)

Tonehøjden angives på konventionel vis ud fra 'nøglehuls-c'et' = c¹. I forbindelse med transponerende instrumenter refereres til noteret tonehøjde.

<i>takt</i>	<i>stemme</i>	<i>kommentar</i>
<u>Sats I</u>		
4	tr 1	<i>Solo</i> udeladt (tolkes som en præcisering af, at det kun er tr 1, der spiller her)
9	fg	LG: <i>f</i> ?
20	fl	<i>f</i> tilføjet i analogi med det dynamiske niveau i orkestret

24	fag 1	node 1 forsynet med umotiveret marc. skrevet med blyant (ikke trukket op med blæk); udeladt (findes ikke i paralleltakten t. 271)
30	vcl	node 2-3: A har marc. med blyant (RL); udeladt, da angivelsen ikke er trukket op med blæk og ikke findes i paralleltakten t. 277
41	vcl, cb	node 3: <i>p</i> tilføjet i overensstemmelse med skitsen C1 og træblæserne; LG anfører sammesteds <i>p??</i> i A , men har i stemmerne D indskrevet \rightrightarrows i t. 42 og <i>p</i> i t. 43
42	vl I	node 1: LG har tilføjet <i>p</i>
46	cl 2, fg 1, cb	LG angiver \leftarrow ; redaktionelt taget til følge i analogi med fg 2, tr, vcl
47	cl, fg, cor vcl-1	LG angiver <i>f</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med ob, vla, vcl, cb node 1: fejlnoteret <i>ais</i> ¹ rettet til <i>cis</i> ² i analogi med cl og t. 294 (RL har glemt en bilinje i t. 47)
48	fg	LG har tilføjet \rightrightarrows i hele taktens længde
49	cl, fg, vl I-II, vcl-2, cb	LG angiver <i>p</i> ; redaktionelt taget til følge i analogi med fl og tb
51	ob, vla, vcl-1	<i>p</i> tilføjet redaktionelt i analogi med det dynamiske niveau i øvrige træblæsere og strygere
54	fl cor, vla, vcl-1	LG angiver <i>p</i> i analogi med t. 49 (angivelsen dækker alle træblæsere) LG har tilføjet "Soli" (udgiveren har valgt i stedet at angive <i>f</i> i analogi med t. 49)
59-62	vl I-II, vcl-2, cb tutti	LG angiver <i>p</i> ligesom i t. 49 (redaktionelt taget til følge) RL angiver ganske få, spredte stacc.-angivelser i disse takter; gentagelsen t. 306-309 rummer flere, men ligeledes spredte angivelser; skitsen C1 har stacc. kun på de to sidste akkorder i t. 62; begge passager redaktionelt kompletteret
61	tutti	<i>cresc.</i> tilføjet redaktionelt i analogi med fl 1 og vl I og i analogi med str t. 308; LG angiver "cresc." i t. 60
62	vl II	node 1: <i>d</i> ² rettet til <i>c</i> ² i analogi med cl 1 (<i>d</i> findes ikke i akkorden, hvilket bekræftes af skitsen C1)
63	træblæsere, cor	LG har tilføjet <i>f</i> i træblæsere og horn; redaktionelt taget til følge i analogi med str
65	vla, vlc	node 2: umotiveret stacc. i vla eller vcl udeladt
69-70	str	LG anfører <i>f?</i> med reference til strygere og i t. 70 findes et tilføjet \rightrightarrows i hele taktens længde (LG?); ændringen er ikke éntydigt indføjet i D
75	vl I vl II	overflødig <i>p</i> i taktens begyndelse udeladt node 3: overflødig \sharp udeladt
92	vla	node 1: ten (?) udeladt (findes ikke i gentagelserne t. 128, 375, 399)
93	fl	node 4: \flat for <i>e</i> ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
94	fl	node 4: \flat for <i>as</i> ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
95-96, 97-98	trb 2, tb	LG har tilføjet \rightrightarrows i analogi med træblæserne; i begyndelsen af t. 97 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2
97	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>
100-101	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 100 og tilføjet <i>f</i> i t. 101
101-102	tb	ten mgl. i tb 1 i A (stemmen noteret på separat system i kilden; ten tilføjet i overensst. med t. 348-349)
102	ob 2	node 2: \sharp for <i>h</i> ¹ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
103	ob 1	node 1: marc. tilføjet redaktionelt i overensst. med t. 139
105	tutti	LG har tilføjet "dim."; taget redaktionelt til følge i analogi med \rightrightarrows i parallellpassagen t. 140-144 samt <i>p</i> i t. 107 i cor, timp
109	vl I, II	LG har tilføjet <i>p</i> ; taget redaktionelt til følge i konsekvens af <i>p</i> i t. 107 i cor, timp og det i 105 tilføjede <i>dim.</i> ; det ses i A at LG har været i tvivl om passagens dynamiske niveau; det tilføjede <i>p</i> i t. 109 tolkes som LGs konklusion (<i>p</i> findes også indskrevet af LG i D)

128	fl	node 3: \flat for e^3 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
131	picc	node 1: \natural for h^2 tilføjet i A med fremmed hånd (rød farvestift)
131-132, 133-134 34	trb 2, tb	LG har tilføjet > i analogi med træblæserne samt rettet tubaernes f 133-til mf i t. 131 og gentaget mf i t. 133 i trb 2
133	vl I, II	LG har ændret f til mf
133	fg 1	node 2: \natural for h tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
136-137	vl I, II	LG har i D ændret f til mf i t. 136 og tilføjet f i t. 137
136-137	tb	LG har tilføjet > og p i analogi med trb
139, 141	timp	node 1: parentes om opløsningstegnet skyldes komponisten, jfr. tb og cb
141	ob 2	node 2: \sharp for g^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
142	vl I, II	node 4: \sharp for f^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
149	timp	LG har tilføjet mf i taktens begyndelse i analogi med t. 145
155	–	LG: “poco tranquillo”
156-158	ob 1, fg 1, vl I, II	et antal overflødige sikkerhedsfortegn for tonen e udeladt
159-160	cl 1	LG har tilføjet kiler i analogi med vl I, II
163	cl 2	node 1: \flat for e^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
164	ob 2	node 1: \flat for d^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
165-166	cl 1	LG har tilføjet kiler i analogi med vl I, II
167, 414	cb	manglende trem. tilføjet i analogi med øvrige strygere og t. 168 (hhv. 415)
168	fl 2 vl II-2	node 6: gentaget \flat udeladt node 2: \flat for a^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
171, 172	trb	node 1 og 2: marc. og stacc. mgl. i trb 2 i A (stemmen noteret med separate halse i kilden)
173	trb	node 1: marc. mgl. i trb 2 i A (stemmen noteret med separate halse i kilden)
175	cl, fg, cor	LG har tilføjet p ; udgiveren har valgt at følge denne anvisning redaktionelt frem for mf i analogi med vl I, II
187	fg, tb, vlc-2, cb	node 1 (fg 2 og vcl-2 dog node 2): \flat for tonen a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
190	fg cor 2	node 1: \flat for tonen a tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift) node 3: \natural for f^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
195	vcl-2, cb	node 1: \flat for a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
196	ob 2	node 1: \flat for e^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
200	vl I, II	LG har ændret f til mf
200, 202	tb 2	LG har ændret f til mf samt tilføjet “dim.” i analogi med træblæserne
202	vl I, II	LG har tilføjet p i D (i A har LG indføjet p i paralleltakten t. 449, men ikke i t. 202)
204	vl II-1	node 3: \flat for a^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
205	vl II-1	node 3: \flat for e^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
206	vla	node 1: \flat for a tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
213	vl II-1 vl II	node 2: overflødig \natural for e^1 udeladt (ligeledes t. 214 node 1) <i>div.</i> flyttet fra t. 214 til t. 213
214	str	LG angiver “dim.” (og gentager det i t. 217); redaktionelt taget til følge i konsekvens af p i t. 221
220	vcl, cb	LG har tilføjet p ; redaktionelt taget til følge i analogi med resten af orkestret t. 221
221-222	vlc, cb	dynamik justeret i overensst. med t. 225-226 (sideskift i A mellem t. 221 og 222 gør notationen her klar)
223	fl 1, fl 2	node 2: \flat i begge stemmer tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
226	fl 1	node 2: \flat for a^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)

(226)	vl I	node 1: overflødig \flat for h^1 udeladt
	vl I	node 2: \flat for a^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
227	fl 1	node 2: \flat for a^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
228	cor	LG har tilføjet "Soli"
235	vl I, II, vcl, cb	LG anfører f ; redaktionelt taget til følge i analogi med vla og ob
238	vla	fejlanbragt <i>div.</i> udeladt
245-247	cl, fg	LG har været i tvivl om styrkegraden og har foreslået "cresc" i t. 245 (cl, fg) og f i t. 247 (fg, node 2); begge forslag atter udraderet
277	cor 1	node 2-3: RL har på sidste taktslag noteret tonen h^1 med værdien \downarrow ; rettet i analogi med vl I og i overensst. med t. 30
288	vcl, cb	node 3: LG anfører her "dim." samt p i t. 290; udgaven anfører p i t. 288 i overensst. med t. 41, jfr. note hertil
291	fl 1, cl 2, cor	\Rightarrow i disse tre stemmer er ganske umotiveret overstreget (antagelig fremmed hånd)
293	cl 2, cb	LG angiver \Leftarrow ; taget redaktionelt til følge i analogi med med tmp, vla, vcl-1
295	ob, fg, cor	LG angiver "dim." midt i takten
296	cor, vla, vcl-1	LG anfører "Soli" (udgiveren har tilføjet f i cor i analogi med t. 49)
	ob, cl, fg, vl I, II, vcl-2, cb	LG anfører p ; redaktionelt taget til følge i analogi med t. 49
296	cl, fag, vl I, vl II, vlc 2, cb	p tilføjet i analogi med fl og tb, idet udgiveren tolker komponistens intention således, at kun melodistemmen i cor, vla og vlc 1 fortsætter i f ; parallelstedet t. 49 er identisk noteret i A , og begge steder har LG tilføjet p i akkompagnerende stemmer, og i t. 295 har han tilføjet <i>Soli</i> ved de melodiførende stemmer cor, vla og vlc 1; i t. 295 foreslår han tillige "dim." i obo, fag og cor, node 2-3
298	ob, vla, vcl-1	p tilføjet redaktionelt i analogi med det øvrige orkester
301	tutti	styrkegrader: se note til t. 54
	vla, vcl-1	f tilføjet redaktionelt i analogi med t. 296
306	tutti	LG har tilføjet "cresc." her ligesom i paralleltakten t. 59 (udgiveren anbringer crescendoet i t. 308, jfr. note nf.)
306-309	tutti	stacc.: se note til t. 59-62
308	tutti	<i>cresc.</i> tilføjet redaktionelt i analogi med str samt fl 1 og vl I i paralleltakten t. 61
309	vl II	node 1: d^2 rettet til c^2 i analogi med cl 1 (d findes ikke i akkorden, hvilket bekræftes af skitsen C1)
310	træblæsere, cor	LG har tilføjet f i træblæsere og horn; redaktionelt taget til følge i analogi med str
319	vlc	overflødig p ved node 1 udeladt
326	vl II	node 1: overflødig \natural for g^1 udeladt
327	vl I	node 1: \natural for h^1 tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
338	cor	node 3: dis^1 rettet til f^1 i overensst. med t. 374 og i analogi med t. 91 og t. 128
342	cb	LG har tilføjet f i cb; redaktionelt taget til følge i analogi med t. 378
342-343, 344-345	trb 2, tb	LG har tilføjet \Rightarrow i analogi med træblæsere; i begyndelsen af t. 344 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2
344	vl I, II	LG har ændret f til <i>mf</i>
347	picc	node 3: \natural for h^2 tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
	cl 1	node 1: es^3 ændret til overbundet enharmonisk dis^3 som i t. 346 (sideskift i A mellem t. 346 og 347)

(347)	fag 1	node 1: des ¹ ændret til enharmonisk overbundet cis ¹ som i t. 346 (sideskift i A mellem t. 346 og 347)
	tb	LG har tilføjet \succ i analogi med trb
347-348	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 347 og tilføjet <i>f</i> i t. 348
352	tutti	LG har tilføjet "dim."; taget redaktionelt til følge i analogi med \succ og <i>dim.</i> i parallelpassagen t. 140-144 samt <i>p</i> i t. 354 i cor
356	str	LG har tilføjet <i>p</i> over vl I og under cb; taget redaktionelt til følge i vl I-II i analogi med t. 109 (jfr. note hertil)
378-379, 380-381	trb 2, tb	LG har tilføjet \succ i analogi med træblæserne; i begyndelsen af t. 380 har han endvidere gentaget <i>mf</i> i trb 2
380	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>
383-384	vl I, II	LG har i D ændret <i>f</i> til <i>mf</i> i t. 383 og tilføjet <i>f</i> i t. 384
383-384	tb	LG har tilføjet \succ og <i>p</i> i analogi med trb
386	ob	node 1-2: stacc. udeladt (forekommer ikke i paralleltakterne 103, 139 og 350)
387-391	tutti	LG har t. 389 tilføjet <i>senza dim.</i> , jfr. \succ og <i>dim.</i> i parallelpassagen t. 140-144; udgiveren tolker LGs anvisning som overensstemmende med RLs intentioner med støtte i fortsættelsen t. 392, hvor timp har <i>f</i> mod <i>mf</i> i t. 145
412-413	cl 1	LG har tilføjet kiler i analogi med vl. I, II
414	tr	stacc. (?) udeladt i analogi med øvrige messingblæsere (forekommer ikke i paralleltakten t. 167)
421	cl, fg 1, cor	node 2-3: LG har tilføjet \succ
422	cl, fg, cor	LG har tilføjet <i>p</i> ; udgiveren har valgt at følge denne anvisning redaktionelt frem for <i>mf</i> i analogi med vl I, II (LG har oprindeligt foreslået <i>f</i> ? men har atter udraderet dette)
437	vl II-2	node 3: ♯ for c ³ tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
447	vl I, II	LG har ændret <i>f</i> til <i>mf</i>
449	vl I, II	LG har tilføjet <i>p</i> i taktens begyndelse (findes ikke i paralleltakten t. 202)
<u>Sats II</u>		
3	vl I, II, vla	node 1-7: komplettering af stacc. i denne og tilsvarende takter, jfr. ovf. under <i>Særlige redaktionelle problemer</i>
5	fl 1-2	B : node 6: marc. (som i cl 1-2)
7	vl I, II, vla	node 5-7: stacc. udeladt (overflødiggjort af <i>sempre stacc.</i> i t. 5)
8	vcl	B : ♯ (som cb)
9	fl 1-2, ob 1-2, cl 1-2 fl 1-2	B : node 2: ♯ + stacc. node 2: marc. udeladt (findes ikke gentagelser t. 49 og 85 og ikke i unison cl 1)
	vla	B : bue node 1-2
10	cor 1-2	B : node 1: stacc.
12, 14	vl I	node 5-7: stacc. udeladt (overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>stacc.</i> i t. 12 i analogi med t. 5)
14	vl I	node 5-7: overflødigt stacc. udeladt
15	trb, tb 1	overflødigt (gentaget) <i>cresc.</i> udeladt
27, 28	vl I, II, vla	node 5-7: stacc. udeladt (også på node 4 i t. 27 vl I; overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>stacc.</i> i t. 27 i analogi med t. 5)
31	–	LG: "♯ <i>maestoso</i> "
45	vl I	node 5-7: stacc. udeladt (overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>stacc.</i> <i>sempre</i> i samme t. i overensst. med t. 5)

48-49	cl 2	RL noterer her cl 2 blot som <i>col cl [I]</i> , men har overset, at han første gang (t. 8-9) lægger cl 2 en oktav ned i frasens slutning; stemmeudskriveren (?) har været opmærksom på det og har indført noder i A med blå farvestift i overensst. med t. 8-9 og t. 84-85
60-64	gr c	noderne i t. 60-64 er tilføjet i overensst. med t. 20-25; på s. 84 i kilde A har RL kun udfyldt fl 1, cl 1, trb 1-3, tb, tamburo samt vl 1, mens han i resten af blæserne og strygerne har skrevet <i>come sopra Pag 76</i> ; denne henvisning findes dog ikke i gr c-systemet, der står med tomme takter i t. 60-64
64	tb 2	node 1: ♯ for H ₁ tilføjet i A med fremmed hånd (blyant)
62	vl I	node 4-6: stacc. udeladt (overflødiggjort af <i>sempre stacc.</i> i t. 60)
73	vcl	node 2-3: stacc. udeladt (ikke i vl II og vla; ikke i paralleltaktens t. 37)
79	tr	tr-systemet står med tomme takter i kilde A s. 87; indsatsen t. 79, som må være glemt af RL, er tilføjet i overensst. med t. 43
83	vl II, vla	node 5-7: overflødigt stacc. udeladt (overflødiggjort af redaktionelt tilføjet <i>sempre stacc.</i> i t. 81 i analogi med t. 5)
103	str	◀ tilføjet redaktionelt i analogi med timp.; tilføjet med blyant i D (sammen med et ▶ i t. 104) med ukendt hånd

Sats III

7-9, 43-45	vl I, II, vla, vcl-1	de to passager gensidigt kompletteret for så vidt angår tenutongivelser
13	cl 1	bue node 1-5 ændret til to buer i analogi med cl 2
41	tutti	LG: node 1: "ten" tilføjet med rød farvestift over træblæserne, strygerne og orgel

Sats IV

1	vl I, II	LG: "espressivo molto"
13	tutti	LG har tilføjet <i>p</i> i A , men angiver intet efterfølgende crescendo eller <i>f</i>
19	ob 2	takten er tom i A ; noder tilføjet i analogi med t. 20-22 samt cl 2
33	vla-1	node 1: overbundet a ¹ tilføjet i analogi med cor 1 (RL har glemt noden idet der er bladvending i A efter t. 32)
38	vl I	node 1: parentesens omkring ♯ skyldes RL (jfr. cis i fg, vcl, cb)
39	fl, ob 1, cl 1	node 1: marc. findes i A (tilføjet af LG)
40	fg	node 2: marc. findes i A (tilføjet af LG)
49	vl I	LG har tilføjet > over vl I i hele taktens længde
50	vla	<i>p</i> findes i A (tilføjet af LG)
54	fl, ob 1, cl 1	én bue node 1-4 ændret til to buer i analogi med t. 42
56	fg, cor 1	LG har øverst på siden tilføjet "? <i>p</i> ?"; udgiveren har valgt at tilføje <i>p</i> i de tre blæsestemmer i analogi med fl og cl 1 i t. 58
97	vla	node 2: h ændret til enharmonisk ces ¹
148	vl II-2	node 2: overflødigt ♯ for e ¹ udeladt
158	fl, cl 2	node 3-4: buen er tilføjet i A med fremmed hånd (blå farvestift)
159-213	tutti	RL noterer disse takter i A med henvisning til t. 6-59, idet han dog gentager vl I-stemmen til orientering og i t. 212-213 tillige fl 1-stemmen; vl I-stemmen er noteret med artikulation og dynamik og der kan konstateres enkelte varianter i forhold til første gang, sådan som det oplyses i de følgende tre noter
176	vl I	A : node 1: marc. findes ikke
177, 178	vl I	A : buen omfatter kun node 1-2
202	vl I	A : node 1: marc.
229	vla	umotiveret bue node 1-2 udeladt
260	fl 2	<i>f</i> ændret til <i>fz</i> i analogi med resten af orkestret

263	fl 1	node 1: umotiveret stacc. udeladt
291	–	LG: “poco meno maestoso”
296	–	LG: “a tempo”

Bendt Viinholt Nielsen, okt. 2010

Nodeudgavens kolofon:

Rued Langgaard: Symfoni nr. 9 “Fra Dronning Dagmars By” (BVN 282)

© 2014 Rued Langgaard Udgiven og Edition Wilhelm Hansen, København

BVN- numre refererer til Bendt Viinholt Nielsen: *Rued Langgaards Kompositioner. Annoteret værktfortegnelse*. Odense Universitetsforlag, 1991.

Hovedredaktør for Rued Langgaard Udgiven: Bendt Viinholt Nielsen.

Redaktionsassistent på nærværende udgivelse: Ole Ugilt Jensen.

Rued Langgaard Udgiven blev etableret i 2000 med støtte fra Carlsbergfondet.

Den her foreliggende udgivelse er støttet af Langgaard Fonden, Augustinus Fonden, Ingeniør Ernst B. Sunds Fond og Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorcks Fond.

Denne udgave blev oprindeligt produceret og udgivet i 2012 af Edition-S, København.

Spilletid: ca. 23 minutter.